

Kako brati Jako Racmana?

Svet brez matere in spolnosti

Analiza Disneyjevih stripov pokaže, da se v njih skriva trda pest korporativne imperialistične ideologije.

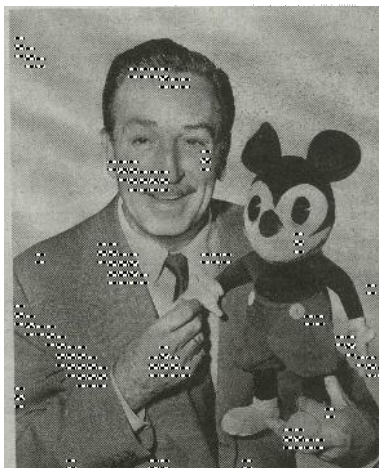
Maja Hitij

Je Walt Disney v resnici tako nedolžen? Zakaj v njegovih stripih ni staršev? To sta le dve od vprašanj, na katera odgovarja knjiga Ariela Dorfmana in Armanda Mattelarta *Kako brati Jaka Racmana*, ki je prvič izšla leta 1971 v Čilu, a so jo v fašističnem obdobju skupaj z drugo literaturo prepovedali in sežigali.

Slovenska izdaja knjige – ki je v Čilu ne boste dobili in zaradi katere so ljudje, če so jo takrat imeli, tvegali življenje – prinaša portret delovanja korporacije Disney v študiji Sandre Bašić Hrvatine. Analiza Disneyjevih stripov pokaže, da se za nežnim, čistim, »orokavičnim« otroškim svetom, ki ga je ustvarila korporacija (lani je imela 34,2 milijarde dolarjev prihodka), skriva trda pest korporativne imperialistične ideologije. Kot je zapisal David Kunzle v uvodu k angleški izdaji knjige, ni naključje, da je prva realistična in temeljita analiza Disneyjeve ideologije prišla iz ene od kolonij, ki je najbolj odvisna od ZDA. Tako sta se avtorja satirično lotila Disneyja, verjetno najpomembnejšega lika meščanske popularne kulture minulega stoletja.

Povezave med življenjem Walta Disneyja, človeka, ki je korporacijo ustvaril, in njegovim otroštvom so očitne. Njegova nedolžnost, zavračanje stvarnosti, hrepenenje po čistosti se na koncu prenesejo na njegovo milijonsko občinstvo: »Tako kot on so bili na začetku revni in so trdo delali, da so obogatili, če pa je Disney obogatel in oni ne, morda sreča preprosto ni bila na njihovi strani,« je zapisal Kunzle.

Walter Elias Disney, rojen leta 1901, je doživel kruto otroštvo. Oče ga je poleg šole silil h kruto težkemu in neplačanemu delu, saj je moral kot raznašalec časopisov vstajati ob štirih zjutraj in cele ure hoditi po te-

mnih in zasneženih ulicah. Poleg tega ga je brez razloga pretepal z usnjenim jermenom, vsi trije njegovi starejši brati pa so od doma pobegnili. Mama v Waltovih spominih ne nastopa, prav tako ne kot mlajša sestra. Od tod verjetno izločitev pravih staršev iz stripov, zlasti matere, in pogost motiv, ko je mati bodisi mrtva že na začetku filma, umre med dogajanjem ali pa jo nadomesti zlobna mačeha (Bambi, Sneguljčica in Dumbo). Mogoče je da je Disney v resnici sovražil otroštvo, da se je bal staršev in je s svoji-

mi poskušal ubežati grenki družbeni stvarnosti, ugotavlja Kunzle, in kot pokažeta Dorfman in Mattelart, je otrok v Disneyjevih stripih v resnici maska za tesnobo odrasle dobe.

Poštene race in neobriti tatovi

Disney je nujno odpravil seksualnost, »plaha analnost je njegov nadomestek za seksualnost«, piše v knjigi, tako je njegov svet moški svet. Ne samo seks, prepovedana je tudi ljubezen – razmerje med Miki-jem in Mini ali med Jakom in Jakico je platonsko. Kot je odkrito v enem od intervjujev priznal Disney, »so ga punce dolgočasile in še vedno ga«.

Izogibal se je tudi naravi, ta ga je zanimala zgolj kot nekaj, kar je bilo treba ukrotiti, spraviti pod nadzor in očistiti. »Ni čudno, da okoli otoka, ki ga ima v lasti korporacija, morje ni slano,« pravi Bašić Hrvatina. Tudi Disneyland in Walt Disney World, ki ju obiskuje na desetine milijonov ljudi, sta sopomenka tega nadzora nad okoljem.

Med liki v stripih ni nobene družbene mobilnosti, podporni liki nikoli ne smejo postati glavni junaki, tudi uveljavljeni liki so določeni in omejeni na določen vzorec obnašanja. Zanimivo je, da racman Jaka – lik, katerega prizadevanja, da bi se dokopal do zlata in slave, so vedno padla v vodo – nikoli nima denarja, a ga vseeno zapravlja. Nasprotnemu je Skopušnik, ki obvlada umazane poslovne trike in mu denar dobesedno pada z neba. Zgodbe so nasičene z družbenimi razlikami med bogatimi in revnimi, med pošteni-mi racami in neobritimi tatovi, domorodci pa so ožigosani kot neumni, kriminalci in manj vredni, ugotavljata avtorja.

Grabežljivi rudar stripov

Stran / Page: 25

Doseg / Reach: 184.100

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 523 cm2

2 / 2

Knjiga proučuje tudi podjetje Disney Production in njegov vpliv na svet. Razmerja med liki je mogoče najti tudi v korporaciji, ki denimo izključuje ženske s pomembnih položajev.

Umetnik v korporaciji ne more občutiti nikakršnega ponosa, saj v njegovi pogodbi piše, da »vse umetniško delo za naše stripovske revije velja za delo, narejeno po naročilu, in mi smo njegovi avtorji za vse namene«. Walta Disneyja, človeka, ki se ni nikoli naučil risati, ki se sploh ni znal podpisati tako, kot se to vidi na njegovih izdelkih, so vseeno povelečevali kot »najpomembnejši lik grafične umetnosti po Leonardu«. Zmanjševal je zasluge svojih risarjev in piscev: ko je vrhunski animator dobil oskarja, je šel ponj Disney. Tako zdaj nihče ne pozna Uba Iwerksa, ki je upodobil Mikija Miško, ali Carla Barksa, avtorja strica Skopušnika in drugih priljubljenih likov.

Foto Maja Hitij

»Za Disneyjeve stripe bi lahko rekli, da so dvakrat perverzni. Prvič, ker se predstavljajo kot izraz nedolžnega otroškega sveta. In drugič, ker so jih napisali odrasli,« je na okrogli mizi ob izidu knjige dejal Tecco (na fotografiji prvi z leve). A Disney sam je bil vedno zelo jaseen, za koga dela stripe, in nikoli ni trdil, da jih dela za otroke, ampak za »občinstvo Mikija Miške«, pravi Bašić Hrvatina.

Čileneec Simon Tecco, v Ljubljani živeči sociolog in strokovnjak za državljanske vojne in politične odnose v Južni Ameriki, ki je ob izidu knjige spregovoril na okrogli mizi, je dejal, da so stripi v petdesetih in šestdesetih letih postali ameriški učbeniki z napotki za nerazvite, učbeniki o tem, kakšen naj bo njihov odnos do središča kapitalizma in središča imperializma: »Stripi imajo simbolni pomen in niso več nedolžno razvedrilo, za bralce, večinoma otroke ali najstnike, ki si s takšnim branjem nadenejo očala, skozi katera bodo pozneje gledali svet.« V številnih državah, kjer ljudje nimajo dostopa do filmov in televizije, Disneyja poznajo samo iz stripov. Od leta 1948 niso posneli nobene risanke o Mikiju Miški in od leta 1955 nobene o Jaki Racmanu in samo v stripih je mogoče najti izvirne zgodbe s klasičnimi liki. V tridesetih so ga oboževali vsi. Od Roosevelta do Mussolinija, le Hitler ga ni odobral.